

Doç. Dr. Akgün: "Ermeni propagandası konusunda artık ciddi bir devlet politikası oluşturulmalı"

"Ermeniler bizi, içimizden vurmak için örgütlendi..."

Sayın Akgün, "24 Nisan Ermeni Soykırım Günü" önceki gün Ermenilerin yoğun olduğu her yerde ve özellikle Amerika da her yıl olduğu gibi yine gündeme getirildi. Ermenilerde para bol olduğu için, iyi propaganda yapıyorlar. Ermeni konusunu biz de yıllardan beri ülkemizde izliyoruz. Ermenilere göre biz onları 1915 yılında kitle halinde öldürerek soylarını yok etmeye çalışmışız. Onlar da yıllardan beri masum Türkleri öldürerek bu olayın intikamını bizden terör yoluyla alıyorlar. Ayrıca bu konuyu uluslararası forumlarda Türkiye aleyhine kullanıyorlar. Türk tarafı ise böyle bir soykırım olmadığını savunuyor. Bu konu yıllardan beri Türk - Ermeni sorunu olmaktan çıktı ve uluslararası bir boyut kazandı. Siz Ermeni sorunuyla ve o günlerde olan üzücü olaylarla ilgili araştırmalar yapmış, doçentlik tezi hazırlamış bir bilim adamı ve tarihçisiniz. Bu olayı tarafsız bir gözle anlatır mısınız? Gerçekten nedir bu olay? Kim kimi kesmiş, kim kimi öldürmüş ve bunlar niçin olmuş? Önce bu işin geçmişinden başlayalım. Ermeniler kimdir ve nedir?

Sayın Çolaşan, Ermeni deyinse aklimıza geçmişte Doğu ve Güneydoğu Anadolu, İran, Mezopotamya, Kafkasya ve Doğu Akdeniz'de yaygın olarak yaşayan bir millet geliyor. Bunlar aslında çok eski dönemlerde kurdıkları birkaç krallık ve prenslik dışında, hiçbir zaman bağımsız bir devlet olamıyorlar. Bunlar Hıristiyan. Yani "Ermeni" diye bir din yok. Fatih Sultan Mehmet, bunların patrikhanesini 1461 yılında İstanbul'a alıyıp ve Ermenilere "Millet" statüsü veriyor. Bunlar Osmanlı döneminde gayet rahat bir hayat sürüyorlar. Örneğin askere gitmiyorlar. Bedelini verince, askere alınmıyorlar. Her alanda ticaretle uğraşıyorlar ve durumları genellikle iyi. Ancak toplumsal yaşamları açısından, Osmanlılardan farklı değiller. Osmanlı Türk toplumuyla iyice özdeşleşmişler. Çünkü bunların arkasında Ermeni milletinin hakkını savunacak bir Ermeni devleti yok. Örneğin Rumların arkasında bir Yunanistan var, bunların arkasında bir Ermenistan yok. Bizimle iyice kaynaşıyorlar.

Bu konuları biraz kısa geçiyorum, çünkü esas önemli konuya gelmek istiyorum biraz sonra. Tehcir olayına ve aramızda çıkan olaylara geleceğim. Osmanlı İmparatorluğu'nda kaç Ermeni var?

Bu konuda farklı rakamlar var elimizde. Bir Ermeni olan Basmacıyan, 1915 yılında dünyada 4 milyon, Türkiye'de 2 milyon 380 bin Ermeni olduğunu yazıyor. Bir Fransız kaynağına göre 1900 yılında Türkiye'de 1 milyon 300 bin Ermeni var. 1915 yılında Britannica 1 milyonla 2 milyon arası diyor. 1878 Berlin Kongresi'nde Ermeni patrikhanesi bu rakamın 3 milyon olduğunu bildiriyor. Ancak daha sonra bunlardan vergi alınacağı zaman, Patrikhane bu rakamı 1 milyon 780 bine düşürüyor. Osmanlılarda ise, bu konuda resmi bir rakam yok. Yani elimizde Osmanlı sınırları içinde yaşayan Ermenilerle ilgili çelişkili rakamlar mevcut. Sanıyorum bu konuda Basmacıyan en güvenilir rakamı veriyor. Bunun iki ile üç milyon arasında olması gerekir.

Peki Ermeniler Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde her yerde var mı?

Anadolu'da hemen her yerde yaşıyorlar. Ama esas yoğun oldukları yerler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu. Örneğin 1915 yılında tehcir olduğu zaman, İstanbul'da 77 bin Ermeni'nin yaşadığı biliniyor. İzmir'de ise 20 bin Ermeni var.

Bu "Tehcir" kelimesi çok önemli. Konuşmamızda bundan sonra da sık sık geçecek. Tehcir'in kelime anlamı nedir?

Zorunlu göç ettirmek anlamına geliyor. 1915 yılındaki "Ermeni tehciri" dedğimiz zaman, Ermenilerin belli yerlerden başka yerlere devlet tarafından kitleler halinde göç ettirilmesini anlıyoruz.

Bunlar devlete isyan edip bağımsızlık hayallerine kapıldıkları zamana kadar Osmanlı Devleti'ne sadık kalmış insanlar mı, yoksa her zaman sorun mu olmuşlar?

Oylesine sadık ki, bunlara "Millet-i Sadıka" yani sadık millet deniliyor. Öbür azınlıkların belli bir ulusal kökenleri var. Onlar geçmişte devlet olmuşlar, ya da o sıralarda imparatorluk sınırları dışında bir devletleri var. Dolayısıyla ulusal duyguları ve ulusal kültürleri gelişmiş. Ermeni azınlıkta bu olmadığı için, Osmanlı toplumu içerisinde erimişler. Bu nedenle çoğu kendini "Osmanlı" olarak görüyor. Hatta büyük çoğunluğu, dillerini de unutmuş ve Osmanlıca - Türkçe konuşuyorlar. Ermenice onlar için ikinci planda kalmış. Kadınları sokağa başını örterek falan çıkıyor. Bu nedenlerle de, Osmanlı devleti bunları çok önemli görevlere getiriyor.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenilere "Millet-i Sadıka" yani "sadık millet" deniliyor. Öbür azınlıkların, belli bir ulusal kökenleri var. Ermeni azınlıkta bu olmadığı için, Osmanlı toplumu içinde erimişler. Bu nedenle çoğu, kendini Osmanlı olarak görüyor. Hatta büyük çoğunluğu, dilini unutmuş...

Peki Osmanlı toplumu içerisinde böylesine yaygın Ermeni azınlık, gün gelip nasıl isyan eden devlete karşı? İlik olarak nasıl atılıyor bu isyan tohumları?

Burada ilginç bir durum var. Aslında 1823 Osmanlı - Rus savaşında, Ruslar Kafkasya'yı ele geçiriyorlar ve birçok Ermeni, Rusların egemenliğine giriyor. Rusya bunların ulusal benliğini geliştirip, daha sonra Osmanlı İmpa-

Öldürülen Ermeni sayısında, rakamlar o kadar çelişkili ki, insan hangisine inanacağını bilemiyor. Örneğin Britannica Ansiklopedisi'nin 1918 baskısında sayı 600.000 olarak veriliyor, 1968 baskısında ise rakam birdenbire 1,5 milyona fırlatılıyor... Olaya gerçekçi açıdan baktığımız zaman, sayının 300-500 bin olması gerekir, diye düşünüyorum...

ratorluğu'na karşı kullanmayı planlıyor. Çünkü Osmanlı sınırları içinde de epeyce Ermeni kalmış. Ama bunun biraz gerisine gidersek, Ermenileri uyandıranlar arasında ilk olarak Amerikalı Protestan misyonerleri gösterebiliriz. Bu misyonerler Anadolu'ya gelip Ermeni vatandaşlara çengel atıyorlar. 1820 yılında Amerikalı Protestan misyonerler Türkiye'ye geliyor ve ilk olarak Ermeni azınlığı el atıyor. Ermeniler için okullar açıyorlar, kiliseler yapıyorlar. O sırada Ermeniler çeşitli mezheplere bölünmüş durumda. Bu ayrılıktan yararlanıp onları Protestan yapmaya çalışıyorlar.

Peki niçin Türklere, Rumlara, Yahudilere falan değil de, Ermenilere el atıyorlar?

Müslümanlara el atsalar, devletle ters düşerler. Yahudilere veya Rumlara el atsalar, Yahudiler arasında mezhep farkı yok. Rumların ise, bir Yunanistan ideali var. Yani onlar Yunanistan ülküsünü yaşıyorlar. Bu yüzden Ermenilere çengel atılıyor. Amerikalı misyonerler böylece Ermenileri eğitmeye başlıyorlar. Ayrıca bunların bir amacı da kapitalist Amerika için yeni pazar yaratmak. Nitekim 1820 yılında Amerikalı misyonerlerin gelmesinden sonra, 1830 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile Amerika arasında bir ticaret anlaşması imzalanıyor. Yani bu işler tarihte hep böyle başlıyor. Eğitim bu işin ilk adımı oluyor. Eğitimle onlara benlik veriyorsunuz, sonra siyasal örgütlenme ve cemiyetler, sonra da siyasal ayaklanmalar başlıyor. Tarihte her zaman ve her yerde süreç bu oluyor.

İlk Ermeni isyanı ne zaman oluyor devlete karşı?

İlk isyan, 1863 yılında "Zeytun"da oluyor. Bugünkü Saimbeyli ilçesinde devlete karşı ilk ayaklanmayı görüyoruz. 1876 - 1877 Osmanlı Rus savaşında biz Kars, Ardahan ve Batum'u kaybediyoruz. Yörede oturan Ermeniler, ilk kez 1823 savaşında Rus egemenliğine giren Kafkasya'dan gelmiş, Ermeni subaylarını ve askerlerini tanıyorlar. Yörede oturan Ermeni halkı, Ruslar bağımsızlık tohumlarını iyice yerleştiriyorlar. Amaç, Osmanlı İmparatorluğu'nu içinden çökertmek. 1885 - 1890 yılları arasında artık Ermeni ihtilal örgütlerinin kurulduğunu görüyoruz. Bunlar Armanekyan, Hincak ve Taşnak. Bunların üçü de yurt dışında kuruluyor ama faaliyet alanları Osmanlı toprakları oluyor. Burada yine Amerikalı misyonerlere değineceğim. Bu sırada Türkiye'de 1317 Amerikalı misyoner var. Bunların 223'ü Amerikalı, 1094'ü Ermeni. Bu da şöyle oluyor. Eğitim misyoner yaptıkları Ermenileri Amerikan vatandaşlığına aldırıyorlar. Kurdukları okullar ve kiliseler, artık bu Ermeni ihtilal örgütlerinin silah deposu oluyor.

Ne gibi okullar kuruyorlar bunlar Türkiye'de?

Bu da çok ilginçtir. Harput'ta, Sivas'ta, İzmir'de, Kayseri Talas'ta ve sonra da İstanbul'da (Robert Koleji) kuruyorlar. Ayrıca bu Protestan misyonerler tarafından tam 80 tane lise düzeyinde okul açılıyor. Ayrıca 530 tane ilkökuller kuruyorlar. Fakat bunlara hep Ermeni öğrenciler geliyor. Bu okullarda İncil seferberliğine girişiyorlar. Bunların paralarını da Amerikan hükümeti değil, hükümetin bilgisizce din cemaati öduyor. Bunlar ayrıca Ermenilere Amerikan biçimi yaşam tarzını öğretmeye başlıyorlar. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun o günlerin fakir Osmanlı İmparatorluğu'ndaki durumu biliniyor. Hangi milletten, hangi dinden olursa olsun insanlar fakir ve yaşam çok zor. Misyonerler bu yönenin Ermenilerine, yeni bir dünyanın olduğunu öğretiyorlar, yeni bir ya-

şam biçimini anlatıyorlar. Ayrıca çok sayıda hastane ve sağlık merkezi kuruyorlar. Amerikalı misyonerlerin bu okullarda ve kiliselerde, ihtilalci Ermenileri koruyup sakladıkları, bunların silah deposu olarak kullanılmasına göz yumdukları kesin. Bunların belgeleri var devlet arşivinde. 1880'li yıllarda Anadolu'ya bir de Amerika'dan Mormon misyonerler geliyor. Bunlar tamamen dinci bir grup ve doğrudan doğruya Ermenilere el atıyorlar. Yani Ermeni ayaklanmaları ile Rusya ve Amerikalı misyonerlerin iç içe olduğunu görüyoruz. Artık 1890 yılına geliyoruz ve Ermeni ayaklanmaları giderek artıyor. Bunu izleyen yıllarda Erzurum, Merzifon, Kayseri, Yozgat, Sason ve yine Zeytun'da ayaklanmalar var. İstanbul'da Abdülhamit'e suikast girişiminde bulunuyorlar. Osmanlı Bankası'nı basıyorlar. Ancak 1908 yılında İkinci Meşrutiyet ilan edilince Abdülhamit devriliyor ve yerine İttihat Terakki partisi geliyor. İttihat Terakki ile Ermeniler arasında geçici bir barış olduğunu görüyoruz. Bu dönemde sadece Adana isyanı var 1909 yılında. Sonra 1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşına giriyor. Erzurum'da Ermeni grupları bir toplantı yapıyor ve Osmanlı ordusu ile birlikte savaşmayacakları konusunda karar alıyorlar. Burada ilginç bir nokta var. 1908 yılında İkinci Meşrutiyet ilan edilince, artık Ermeniler de orduya alınmaya başlanıyor. Artık Osmanlı ordusunda Ermeni subay ve askerler de var. Birinci Dünya Savaşı çıkınca, biz Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Rusya ile savaşa giriyoruz. Ruslar bu cephelelerde ilerlemeye başlıyor. Bu aşamada İngiltere o yörede bağımsız bir Hıristiyan devlet olmasını istiyor. Burada kurulacak bir Ermeni tampon devleti, İngiltere için çok önemli. İkincisi, Ruslar da savaşı kazandıkları takdirde Ermenilere bu yörede bağımsız devlet vaatinde bulunuyorlar. Bu yüzden de, Osmanlı İmparatorluğu'nu içinden vurmak amacıyla Ermenileri yine kullanıyorlar. Oysa o yörelerde Ermeni nüfus hiçbir zaman çoğunluk olmamış. Savaş sürüp giderken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Ermeni halkını ve Ermeni askerlerini devlete isyan ettiriyor görüyoruz. Ruslarla resmen birleşip Türk ordusuna karşı savaşıyorlar. Ayrıca Ermeni çeteleri de, Türk halkına ve yörede yaşayan Kürtlere acımasızca saldırıyorlar. Taraflar resmen birbirine giriyor. Osmanlı devleti zayıf olduğu için, Türkler ve Kürtler kitleler halinde öldürülüyor Ermeni çeteleri tarafından. Yani ordu, bir yandan Rusya ile savaşırken, öbür yanda da Ermeniler devlete resmen isyan edip düşmanla bir oluyorlar ve devleti içinden vuruyorlar. Bu kesindir ve bütün dünya tarafından bilinen bir gerçektir. Yani bir devlet düşünün ki bir yandan dış düşmanla savaşırken, öbür yandan da dış düşmanla birlik olan kendi uyrukları o devlete saldırmış. Niçin? Çünkü Ermeni azınlık orada bağımsız bir devlet olmayı bekliyor. Böyle bir duruma hangi devlet seyirci kalabilir? Hangi devlet kendisine isyan eden uyruklarına göz yumabilir?

Bunların sonucunda da Tehcir Yasası mı çıkıyor?

Oraya gelene kadar bazı gelişmeler var. 1915 yılına geldiğimizde, Osmanlı orduları Ruslar'a ve Ermenilerle savaşmaktadır. Osmanlı uyruğundaki Ermeniler, kendi devletlerine isyan etmiş ve onu arkadan vurmuşlardır. Önce 25 Şubat 1915 tarihinde bir başkumandanlık emri çıkıyor. Bu emir uyarınca, Ermeniler artık orduda silahlı hizmette kullanılmayacaktır. Ermeni askerler silahlarıyla birlikte ordudan kaçmakta ve Müslüman halkı öldürmektedir. 18 Nisan 1915'te bir hükümet bildirisi yayınlanır. Buna göre 16 - 55 yaş arasındaki Ermeni erkeklerin sınırlarımızdan içeriye girmesi veya dışarıya çıkması yasaklanıyor. Ayrıca Ermeni-

ler arasında yapılacak bütün haberleşmelerin de Türkçe yapılması zorunluğu getiriliyor. Yeni Ermeni okulları açılması izne bağlanıyor. Ermeni çocuklarının, Osmanlı devletinin okullarında okutulması hükme bağlanıyor. Yani bu misyonerler tarafından açılmış olan misyoner okullarının durumu artık hükümet tarafından anlaşılmış durumda. Bundan sonra da, çeşitli illerde çıkan Ermeni gazeteleri kapatılıyor. Bu günlerde artık iş çok ciddi boyutlara varmış. Osmanlı ordularını arkadan vuran çok sayıda Ermeni çetesi hem düşman olarak savastığımız Rus ordusuyla işbirliği yapıyor, hem de köyleri kentleri basıp Türkleri öldürüyor. Ortada büyük katliamlar var. Tabii onlar da öldürüyor, Türkler de öldürüyor. Ayrıca Ermeniler, yöredeki Kürtlerle de kapışmış durumda. Bundan hemen sonra, 24 Nisan 1915 kararları geliyor. İçişleri Bakanı Talat Paşa bir emir yayınlayarak, ihtilalci Ermeni komite merkezlerinin kapatılmasını istiyor. Buralardaki bütün belgelere el konulacak ve ayrıca, bütün elebaşlar tutuklanacak. Bu emir, başkomutanlık tarafından da bütün ilgili birimlere gönderiliyor. Ancak bütün bu alınan önlemler belki çok geç kaldığı için, belki de tam olarak uygulanamadığı için, katliam durmuyor. Devlet, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çok zor bir duruma düşmüştür. İstanbul'daki hükümet bu soruna sürekli bir çözüm aramaya başlıyor ve şu sonuca varılıyor: "Osmanlı ordusunu arkadan vuran Ermeniler, toplu olarak göç ettirilecektir. Başka çare yoktur." Bunun hazırlıkları yapılıyor ve 15 Mayıs 1915 tarihinde "Tehcir Yasası" yayınlanıyor. Bu yasa üç maddeden ibarettir.

Madde 1: Savaş durumunda ordu, kolordu ve fırka komutanları, bunların yardımcıları ve bağımsız bölge komutanları, halk tarafından herhangi bir suretle hükümetin emirlerine ve meclletin savunmasına, güvenliğine korumaya ilişkin uygulamalarına karşı koyma, silahlı saldırı ve mukavemet görürse, (bunu) hemen askeri kuvvetle siddetli bir biçimde cezalandırmaya ve saldırıyı tamamen yok etmeye yetkili ve mecburdurlar.

Madde 2: Ordu ve bağımsız kolordu ve fırka komutanları, askeri kurallara aykırı davranan veya casuslukla ihanetlerini hissettikleri köy ve kasaba halkını ayrı ayrı veya topluca diğer yerlere sevk (edebilirler) ve yerleştirirler.

Madde 3: Bu kanun, yayın tarihinden itibaren yürürlüktedir.

Sayın Çolaşan, burada bir tarihçi olarak değil, tamamen tarafsız bir gözle konuşuyorum. Bakınız, bu yasa da Ermeni adı bile geçmiyor. Osmanlı devleti bugün şimşekleri çeken bu uygulamayı Ermenilere karşı bir soykırım olarak düzenlememiştir. Devlete isyan etmeyen ve orduları arkadan vurmayan bu işi örgütlemeyen hiçbir Ermeniye dokunulmamıştır. Az önce size İstanbul'da o yıllarda 77 bin Ermeni'nin yaşadığını söyleydim. Bu Ermenilerden sadece 2 bin 345 tanesi sürülmüş. Onlar da bu işe karşın kişiler. Geri kalan 75 bin Ermeni evinde barkında kalıyor. İzmir'de ticaretle uğraşan 20 bin Ermeni var. Onlardan bir tanesine bile dokunulmuyor. Eğer bu karar bir Ermeni soykırımını öngörseydi, herhalde bu Ermeni vatandaşlarımızda da devlet istediği gibi davranırdı.

Evet Seçil Hanım, Mayıs 1915'te Tehcir Yasası çıktı. Ondan sonra neler oluyor?

Tehcir Yasası çıkınca, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan ve Osmanlı ordularını arkadan vuran, ya da vurma tehlikesi görülen Ermeni halk topluca göç ettiriliyor.

Orduyu arkadan vurmaman, bu işi örgütlemeyen Ermenilere dokunulmadı. İstanbul'da 77 bin Ermeni yaşıyor. Sürülenler, bunlardan sadece 2345'i... Onlar da, işe karşın kişiler. İzmir'de, 20 bin Ermeni var, hiçbirine dokunulmuyor...

Nereye göç ettiriliyorlar?

Diyarbakır'ın güneyine, Fırat vadisine Urfa ve bugün Irak sınırlarında kalan Süleymaniye'ye gönderiliyorlar. Ayrıca yine Irak'ta kalan Musul, bugünkü Suriye ve Suriye'de Halep'e kafileler düzenleniyor. Bunların oralarda yeniden yerleştirilmesi öngörülüyor. Aslında Osmanlı devleti, bu Tehcir Yasası'nı çıkarırken son derece zorlanıyor. Bu önlem, devlet tarafından alınabilecek son önlem. Yoksa vatan elden gidiyor. Bu Tehcir Yasası aslında yıllardan beri, sanki Ermeni irkını yok etmek için çıkarılmış bir yasa gibi gösterilmek isteniyor. Aslında öyle değil. Amaç, Ermeni soykırımı değil. Bunun böyle olmadığını uygulama için alınan önlemlerden açıkça görüyoruz. Örneğin, maddi durumu göçe uygun olmayanlara devletin yardım etmesi öngörülüyor. Göç ettirilene bu Osmanlı vatandaşlarının geçsinin taşınabilir her türlü mallarını, eşyalarını ve hayvanlarını yanlarında götürmelerine izin veriliyor. Köylerinde, kentlerinde bıraktıkları taşınmaz malları için devlet bunlara senet ve belgeler veriyor. Geride bıraktıkları bütün malları tek tek saptanıyor. Ayrıca toplu göçü yenecek devlet kuvvetlerine de, göçen kitlelerin can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla birçok emir veriliyor.

Bunların hepsi belgelerde var mı?

Bunların hepsi de belgelerde var. Ancak burada tarafsız olmak zorundayız. İstesek de, istemesek de birtakım üzücü olaylar oluyor toplu göç sırasında. Göç ettirilene Ermenilere yolda saldırılar yapılıyor ve çok sayıda Ermeni öldürülüyor. Yani bir anlamda bir kıyım oluyor. Fakat bu işler tek taraflı değil. Çok da Türk oluyor. Yani savaşın imparatorlukta ve o günlerin bütün olumsuz koşullarında aç ve çıplak kalmış Türk ve Ermeni kitleleri var. Bu iki aç ve bitkin kitle, birbirine saldırmış. Biri devlete isyan etmiş, arkadan vurmaya

PAZAR SOHBETİ

● Emin
ÇOLAŞAN

“Ermeniler bizi, içimizden vurmak için örgütlendi...”

(Baştarafı 9. Sayfada)

kalkışmış. Şimdi Ermeniler devlete yenik düşmüş. Onlar göç ettiriliyor, Türk halkı da o yerlere konmaya çalışıyor. Asırlar boyunca birbiriyle kardeşçe yaşamış iki halk, birbirleriyle kapışmış. Göç ettirilen Ermenilere bazen görevliler, bazen Müslüman halk, bazen de Kürt çeteleri saldırıyor. Bunlar yüzlerce kilometreyi o günlerin olumsuz koşullarında yürüyerek gidiyorlar. Açlıktan ve hastalıktan ölenler oluyor. Yani yüzbinlerce insan göç ediyor ve bunların başına maalesef üzücü olaylar geliyor.

Tabii yılların getirdiği düşmanlık da önemli bir etken oluyor. Bunların üzerine intikam almak amacıyla da saldırılıyor, öyle değil mi?

Elbette. Demin de söylediğim gibi asırlar boyunca kardeş gibi yaşamış insanlar birbirine düşman olmuş. 1915 yılında tehcir kararı alındığı zaman, bu kin en azından otuz yıldan beri sürüyor. Yıllardan beri birikmiş olaylar, birikmiş hesaplar var. Üstelik Balkan harbinin çok tatsız bir birikimi olmuş ve Türk milletini çok olumsuz yönde etkilemiş. Biliyorsunuz bu tehcir olayından hemen birkaç yıl önce Balkan harbi oluyor ve Osmanlı devletinin elindeki Balkan toprakları elden çıkıyor. Yine aynı şekilde, yüzbinlerce Türk oralardan anavatanına topluca göç etmek durumunda kalıyor. O kitleler Anadolu'ya kafiler halinde göç ederken de büyük ölçüde Türk ve Müslüman katliamı yapılıyor, öldürülüyor, kesiliyor, biçiliyor, camilerde topluca yakılıyor. Müslüman Türkler büyük bir kıyımdan sonra Anadolu'ya gelebiliyorlar. Dolayısıyla Türk kitleleri hiç dolu. Yani burada devletten verilmiş bir emir kesinlikle yok. Ama psikolojik bir etkiyle olsa bile, göç eden Hıristiyan kafilere Türkler ve Kürtler silah çekiyorlar.

Peki Doğu ve Güneydoğu Anadolu yöresindeki bütün Ermenilere bu Tehcir Yasası uygulanıyor mu?

Hayır. Üstelik bunu da Amerikan kaynaklarından öğreniyoruz. Doktor, öğretmen ve diğer bazı mesleklerdeki Ermeniler yerlerinde kalıyor. Ama özellikle cephe bölgesinde olan ve

isyana katılan bütün köyler topluca göç ettiriliyor.

Yani olayı burada dürüstçe koymak gerekirse, o meslekler dışında kalan herkes göçe zorlanıyor mu?

Evet, genelde göçe zorlanıyorlar. Ama bir örnek vereyim. O dönemin Halep Valisi **Bekir Sami Bey**, bu yasayı “Çılgın bir yasa” olarak tanımlıyor. Hatta bu yasayı uygulamak istemiyor ve bir anlamda devlete karşı geliyor.

Kürt çeteleri niçin saldırıyor Ermenilere?

Bu Ermeni olayları başladığı zaman ve daha sonraki Birinci Dünya Savaşı yıllarında devlet en zayıf dönemlerini yaşıyor. Özellikle Ermeni isyanları olduğu sırada 1908 yılında tahttan indirilinceye kadar **Abdülhamit**, Kürtleri Ermenilere karşı kullanıp bir denge kuruyor o yörelerde. Çünkü devletin bunların üzerine gönderilecek askeri ve bu işe ayıracak parası yok. Kürt aşiretlerinin beylerine para, silah ve unvan veriyor ve bunları Ermenilerin üzerine salıyor.

Yani tehcir sırasında çok Ermeni öldürüldüğünü söylüyorsunuz Seçil Hanım. Bunlara Türkler de saldırdı, Kürtler de saldırdı, belki göçü yöneten Osmanlı askerleri de saldırdı. Öyle mi?

Öyle. Toplu göç elbette ki iyi şartlarda geçmiyor ve çok Ermeni ölüyor.

Peki bunların öldürülmesi topluca katledilmesi ve bir Ermeni soykırımı yapılması için verilmiş bir emir ortaya çıktı mı bugüne kadar?

Tam tersi var ortada. Yani soykırım kesinlikle yok ve bu konuda belgeler var. Örneğin devlet bunların hepsine yer gösteriyor. Gidecekleri yerlerde nasıl yerleşecekleri esasa bağlanıyor. Sonra çok önemli bir nokta daha var. Nüfusunun en çok yüzde 10'u Türk olan yerlere yerleştirilmeleri öngörülüyor bunların.

O niçin?

Eğer orada Türk nüfus kalabalıkta, yeni çatışmalar çıkabilir diye. Yani birtakım üzücü olayları önlemek için bu önlemler alınıyor. Soykırım isteyen bir devlet bu önlemleri niçin alsın ki? Sonra bakınız, burada çok önemli bir olay daha var. O dönemde İstanbul'da büyük Türk düşmanı, **Henry Morgenthau** adında bir Amerikan büyükelçisi var. Bu adam İçişleri Bakanı **Talat Paşa**'ya başvuruyor ve göç ettirecek Ermenileri Amerika'ya götürme teklifinde bulunuyor. Yani “Siz bunları saptadığınız bölgelere götürmeyin biz hepsini Amerika'ya alalım” diyor **Talat Paşa** da bunu kabul ediyor. Bu hususlar Amerikan belgelerinde var. **Talat Paşa**, bunu kabul ediyor, ancak diyor ki “Biz Türk Hükümeti olarak bu işin maddi yönünü, seyahat masraflarını karşılamayız.” Amerikan büyükelçisi bu durumu hükümetine bildiriyor. Ancak Amerikan Senatosu durumu görüşüyor ve “Bu kadar adamın Amerika'ya getirilmesi büyük paradır. Ayrıca bunlar göçmendir. Her gelen göçmen, yeni sorunlar getirmektedir” diyerek bu öneriyi reddediyor. Eğer amaç Ermeni soykırımı olsa, Osmanlı Hükümeti niçin bu tür görüşmeler yapsın?

Bu tehcir olayında kaç Ermeni öldürülüyor?

Çeşitli kaynaklarda karşımıza çok farklı sayılar çıkıyor. Paris Barış Konferansına giden Ermeni temsilcisi **Bogos Nubar**, bu sayının 400 bin dolayında olduğunu söylüyor. Osmanlı kayıtlarında bu rakam 300 bin olarak görünüyor. Bazı Fransız kaynakları bunu 500 bin olarak gösteriyor. Bazı kaynaklarda ise 1,5 milyon Ermeninin öldürüldüğü belirtiliyor. Ancak bunun tamamen uydurma olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz, çünkü bu rakam neredeyse Osmanlı sınırları içindeki tüm Ermenilerin sayısına eşit. Bu konudaki rakamlar o kadar çelişkili ki, insan hangisine inanacağını bilemiyor. Örneğin Britannica ansiklopedisinin 1918 yılı baskısında, öldürülen Ermeni sayısı 600 bin olarak veriliyor. Aynı ansiklopedinin 1968 yılı baskısında ise bu rakamın birdenbire 1,5 milyona fırladığını görüyoruz. Olaya gerçekçi baktığımız zaman öldürülenlerin sayısının 300 - 500 bin arasında olması gerekir diye düşünüyorum.

Tehcir olayında devlet görevlileri de katliam yapıyorlar mı?

Yapıyorlar ama emirle değil. Hınçla ve kinle yapıyorlar. Nitekim 1915 yılında Rus orduları Ermenilerle birlikte Van'ı ele geçirdiklerinde

büyük bir Türk ve Müslüman kıyımını yapıyorlar. Bunu Amerikan kaynakları da Ermeni kaynakları da yazıyor. Diyorlar ki: “O yörede sadece 1.500 Türk bıraktık.” İşin ilginç bir yanı da bu tehcir olayı ile Birinci Dünya Savaşı bitinceye kadar hiçbir devlet ilgilenmiyor. Çünkü her devlet, kendi çıkarlarının derdine düşmüş. Nitekim savaş sırasında Ermenilere bağımsız devlet ve toprak vaat eden İngiltere ve Rusya'nın bunlara yalan söylediği ortaya çıkıyor. 1917 devriminde Rusya'da Çarlık yıkılıyor ve bu rejimin yerine gelen Bolşevikler, yapılan gizli anlaşmaları açıklıyorlar. Bu gizli anlaşmalarda, Ermenilere bırakılacak bir karış toprak bile olmadığı görülüyor.

Yani Ermenileri uyutmuşlar mı?

Elbette. Osmanlı İmparatorluğu'nu içinden vurmak için, piyon olarak kullanmışlar. Olay o kadar basit. Ermeniler de saf saf “Osmanlı İmparatorluğu savaşta yenik çıkarsa bize toprak verecekler ve burada devlet kuracağız” diye kendi devletini arkadan vurmaya kalkışıyor.

Seçil Hanım, burada Ermeni soykırımı kesinlikle yok mudur? Bir tarihçi olarak bu soruya “Hayır” mı diyorsunuz?

Üzücü olaylar vardır. İki taraf da birbirini kesip biçmiştir. Ama devlet eliyle yapılmış bir soykırım yoktur. Eğer devletin emriyle bir tek Ermeninin bile öldürüldüğü kanıtlanıyorsa, durum değişirdi. Bir kişi de öldürülse devlet suçludur. Çünkü devletin mahkemesi vardır, orada adalet yerine getirilir. Ermeni konusu artık dünya çapında bir istismar konusu olmuştur. Örneğin aynı Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale'de 250 bin Anzak askeri ölmüştür. Toplam olarak o savaşta 10 milyon ölü vardır. Bunların hesabı niçin sorulmuyor?

Ermenilerin bir soykırımı uğratılması konusunda bugüne kadar verilen bir devlet emri ortaya çıktı mı?

Yok ki çıksın. Ancak Ermeniler birtakım sahte belgeler yayınladılar. Bunların düzmece olduğu o kadar açık ki, hiçbir şeye hizmet etmedi. Türk tarafı iyi bir çalışma yapıp bunların sahte olduğunu kanıtladı.

Aslında çok uzun bir konuyu zorunlu olarak kısa soru ve cevaplarla geçiyoruz. 1918 yılında Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'nı kaybediyor ve Mondros Anlaşması imzalanıyor. İttihat Terakki'nin Enver Paşa, Talat Paşa, Cemal Paşa gibi önde gelenleri de yurt dışına kaçıyorlar. Sonra Damat Ferit adın-

da bir hain Başbakan oluyor ve Ermeni olaylarına karıştığı için bazı yurtseverleri yargılıyorlar. Bunu kısaca anlatır mısınız?

Örneğin Boğaziçyan Kaymakamı **Kemal Bey** var. İçişleri Bakanlığı'nın emrini uygulayıp Ermenileri içeden sürdü diye **Kemal Bey**'i idama mahkûm ediyorlar. **Padişah Vahdetin** bu idamı “O zamanki hükümetin büyük vahşetidir” diyerek fetva vermeden onaylıyor. **Kemal Bey** asılıyor ve İstanbul'da halk, bu haksız davranışa karşı ayaklanıyor. Türkiye'yi işgal eden müttefiklere yağ çekmek için, böyle birtakım görevlileri idam ediyorlar. Sonra biliyorsunuz 1920 yılında Sevr Anlaşması imzalanıyor ve bu anlaşmayla Ermenilere Erzurum, Van, Sivas, Diyarbakır, Bitlis, Elazığ gibi illerimiz veriliyor.

Antalya, Mersin, Samsun falan yok mu? Yazın sıcaklar bastırınca denize girerlerdi! Espri yaptım, siz devam edin lütfen.

Osmanlı Hükümeti bu anlaşmayı kabul ediyor, ancak **Mustafa Kemal Paşa** reddediyor. Sonra bunlardan bazıları yani tehcirle sürülen bazı Ermeniler 1918 yılından itibaren Türkiye'ye dönmeye başlıyorlar.

Peki Kurtuluş Savaşı'nda durum nasıl? Orada da isyan edip başımıza iş açıyorlar mı?

Kurtuluş Savaşı'nda isyan yok. Ama Gaziantep'te Fransızlar bunlara kendi üniformalarını giydireyorlar ve Türk ordusuna karşı yine sa-vaşıyorlar.

Ve 1921 - 1922 yıllarında ilk şehitlerimizi veriyoruz. Osmanlı devletinin yetkili kişilerini öldürmeye başlıyorlar değil mi?

Evet. 1921 yılında Berlin'de **Talat Paşa**'yı Roma'da **Sait Halim Paşa**'yı 1922 yılında yine Berlin'de İttihat Terakki yöneticilerinden **Bahattin Sakir Bey**'i ve eski Trabzon Valisi **Cemal Azmi Bey**'i yine 1922 yılında Tiflis'te **Cemal Paşa**'yı öldürüyorlar. İlk şehitlerimiz bunlar. Bunları Ermeni soykırımı nedeniyle suçluyorlar. Biliyorsunuz daha sonra çok sayıda dış görevimizi ve diplomatimizi şehit ettiler. Anlaşıldığı kadarıyla Ermeniler o günlerden beri bos durmamışlar ve örgütlü bir çalışma içerisine girmişler. Özellikle Amerika'da büyük etkinlik sağlamışlar. Biz bu durumlara daha yeni yeni uyanıyoruz maalesef. Karşı örgütlenmemiz, kendi belgelerimizi ortaya çıkar-mamız yeni yeni oluyor.

Seçil Hanım, devlete karşı isyan etmeden önce Ermeniler gerçekten de Osmanlı toplumuyla özdeşleşmiş mi? Birkaç örnek verir misiniz?

Bakınız size bir resim göstereyim. Burası bir Ermeni kilisesi. Kadınlar ve erkekler ayrı oturuyor. Kadınlar çarşafli, peçeli yaşıyorlar. Genelde de böyle. Aynı tür evlerde yaşıyoruz. Tamamen aynı kültüre sahibiz. Yemeklerimiz aynı, folklorumuz aynı, müziğimiz aynı olmuş. Kaldı ki Osmanlı döneminde 29 Ermeni paşa, 22 bakan var. 23 Ermeni milletvekili çıkmış, 7 büyükelçi atanmış, 11 konsolos, 11 üniversite hocası, 41 üst düzeyde devlet memuru var. Buna ek olarak bugün bile eserlerini dinlediğimiz Ermeni bestekârlar var, sanatçılar var. Osmanlı yaşamında çok büyük bir yeri olmuş Ermenilerin. Ayrıca Ermeniler hiçbir zaman sömürülen horlanan bir kitle değil. Bizimle birlikte, bizler gibi yaşamışlar. Asırlar boyunca böyle kardeşçe, iç içe yaşamış. Ne zaman ki bunlara birtakım devletler ve güçler bağımsızlık vaadinde bulunmuşlar, işler o zaman kopmaya başlamış. Bir devlet düşüncesini, bir sürü cepheye düşmanlarla dövüşüyor ve o devletin uyruğu olan bazı insanlar, o devlete karşı düşmanlarla işbirliği yapıp kendi devletine saldırıyor. Buna hangi devlet sessiz kalabilir? Elbette ki birtakım önlemler alınmıştır. İki halk birbirine kırana girişmiştir ve birbirini kesip biçmiştir. Evet, tehcir olayında çok Ermeni ölmüştür. Bu bir gerçektir. Ama tehcir öncesinde veya sırasında devletin bir soykırım emri yoktur. Devlet, kendi güvenliğini sağlamak için önlemler almıştır. Hangi devlet olursa olsun, benzer önlemleri alması gerekirdi, devletin uyruğu olan kişileri birtakım güçler kışkırtmış ve beslemiştir. Bura'da bize düşen tarihi gerçeklerle ilgili yoğun çalışmalar yapmaktır. Size bir örnek vereyim. Bu konuda yazılmış Amerikan belgeleri vardır. Örneğin tehcir sonrasında **General Mossey** gelip durumu araştırmış ve tehcir sırasında Türklerin de Ermeniler kadar kıyım uğradığını yazmıştır. Bu aşamada 300 bin Türk'ün öldürüldüğü bu raporlarda yazılıdır.

Kim öldürmüş Türkleri?

Kaçan Ermeniler öldürüyor. Bir sürü Ermeni çetesi var her yerde. Bunların hepsi de çiril-çiplak, gariban Ermeniler falan değil ki. Örneğin **İngiliz Başbakan Lloyd George** bir özel konuşmada “Ermenilerin de masum kuzular olmadığını öğrendik” diyor. Böyle birçok belge var bizim lehimize. Ama nedense bunları henüz kullanamıyoruz dünya kamuoyuna karşı. Artık bu konuda ciddi bir devlet politikası oluşturulmalı ve karşı propagandaya girişinler istiyoruz.

Seçil Hanım size bu konuşma için çok teşekkür ediyorum ve Ermeniler tarafından öldürülen bütün şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyorum.

